

POGLED PREMA BUDUĆNOSTI

Nekoliko misli u povodu 50. obljetnice
Katehetskog instituta Papinskoga
salezijanskog sveučilišta u Rimu¹

CYRIL DE SOUZA

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1
00139 Roma
Italija

Primljeno: 17. 2. 2004.

Pregledni članak

UDK 061.27:268](450 Roma)(091)

Sažetak

Autor je ravnatelj Katehetskog instituta na Fakultetu odgojnih znanosti Salezijanskoga papinskog sveučilišta. U povodu proslave 50. obljetnice tog Instituta, autor podsjeća na ono što je u okviru Instituta učinjeno na polju promicanja kateheze u Salezijanskoj družbi u Crkvi u Italiji, u Europi i na razini opće Crkve. Članovi Instituta surađivali su i još uvijek aktivno surađuju kod izrade i pripreme brojnih dokumenata i katekizama, sudjeluju u konzultacijama, obrazuju nove katehete i vjeroučitelje. Kateheza izvodi smjernice za djelovanje na temelju uočenih društvenih i kulturalnih prilika. Izvanckvena (multikulturalnost, religijski pluralizam, ekumenizam, globalizacija...) i unutarckvena situacija (kriza tradicionalnog procesa uvođenja u kršćansku vjeru, nepostojanost sakramentalne kateheze i kateheze odraslih, kriza govora u religioznoj komunikaciji, specifičan položaj katoličkoga školskog vjeronauka) za katehezu su izazov i poticaj na traženje novih puteva. Katehetski institut želi se i ubuduće kvalitetno sučeljavati s novim izazovima i situacijama.

Ključne riječi: Katehetski institut Fakulteta odgojnih znanosti Salezijanskoga papinskog sveučilišta u Rimu, zadaće suvremene kateheze

Razmišljajući o proslavi pedesete obljetnice Katehetskog instituta Salezijanskoga papinskog sveučilišta, želim prije svega zahvaliti svima onima (a ima ih mnogo!) koji su mu udahnuili život i dali snagu. Njihova je povijest ukratko zapisana i dokumentirana u prigodnom spisu.² Iz tih stranica očit je i plod široke suradnje koja se razvijala tijekom tolikih godina održavajući uvijek živim proročki duh Utemeljitelja.

Iz retrospektivnoga pogleda na pedesetu obljetnicu proizlazi nekoliko zaključaka:

- Utemeljujuća je intuicija vrhovnoga poglavara, don Petra Ricaldonea, da se teorijski i na dugi rok opravda formacija salezijanskih odgojitelja i katehet-

skih stručnjaka u religioznoj pedagogiji, uključujući u sveučilišni Fakultet odgojnih znanosti, tada u nastajanju, Katehetski institut koji je bio zamišljen kao studijski i istraživački centar. Riječ je o proročkom izboru koji je išao korak ispred vremena, ali je istodobno osnažio salezijansku karizmu i izbor koji je don Bosco potvrdio i na kraju svoga života, razmišljajući o razvoju svoga

¹ Naslov izvornika: »A modo di conclusione«, u: E. ALBERICH (ur.), *A servizio della catechesi. L'Istituto di Catechetica della Facoltà di Scienze dell'Educazione 50 anni di vita (1953-2003)*, Istituto di Catechetica FSE – UPS, Roma 2004, str. 89-94.

² Usp. E. ALBERICH (ur.), *A servizio della catechesi, nav. dj.*, str. 1-94.

- apostolskog djela: »Ova je Družba na svom početku bila obični katekizam.«³
- Institut se pokazao, u *talijanskoj situaciji* u drugoj polovici prošloga stoljeća, počevši od 60-ih godina, usporedo s povišću Crkve za vrijeme i nakon Drugoga vatikanskog sabora, pouzdanim uporištem za pastoralni izbor sveopće Crkve (*Opći katehetski direktorij*, 1971) i talijanske Crkve (*Obnova kateheze*, 1970), a jednako tako i zaslužnim za vrijedan doprinos pripremi novih katekizama i formaciji naraštaja kateheta i vjeroučitelja.
  - Budući da je ujedno i ustanova međunarodnog karaktera, Institut je razvio znatnu aktivnost *na europskoj razini*, promičući susrete, istraživanja i rasprave o katehetskim problemima, školskom vjeronauku, religioznoj formaciji općenito, te aktivno sudjelujući u strukturama kao što su Europska katehetska ekipa i Europski forum za školski vjeronauk.
  - *Na svjetskoj razini*, Katehetski je institut širio energiju i materijale, doprinoseći formaciji mnogih kateheta, salezijanaca i nesalezijanaca, koji su dolazili iz brojnih lokalnih Crkava s raznih kontinenta, a danas su na odgovornim mjestima u Crkvi u svojim zemljama i pažljivo prate težak posao obnove kateheze i formiranja pastoralnih djelatnika.

Slaviti povijest ustanove kao što je naša ne znači živjeti od uspomena i sa zadovoljstvom bilježiti postignute rezultate. To znači i promatrati sadašnjost i stvarati projekte za budućnost. Danas smo suočeni s novom povijesnom i kulturalnom situacijom pa se ni Institut ne može zaustaviti i živjeti od slave.

Već su se na kraju drugoga tisućljeća u društvu uočavali predznaci znakovitih promjena koje postavljaju pitanja Crkvi i o njezinom pastoralnom djelovanju. To su

npr. kultura koja je lišena eshatološkog obzorja, povijest bez jasnog smjera kretanja, gubljenje moralnoga smisla, razni oblici relativizma, raširena nezainteresiranost za pitanja o smislu, rascjepkanost znanja i iskustva. Opća zbunjenost još i danas obuzima čovječanstvo u okruženju koje je sve više tehnološko i multimedijalno. Suvremeni svijet je zaglušen vrtoglavom izmjenom slika i zvukova. To je svijet u kojemu je otežano slušanje, razmišljanje, čitanje, svijet u kojemu se često i kršćanske savjesti prilagođuju svojim oslabljenim razmišljanjem.⁴ U takvoj situaciji Crkva upravlja svoju pozornost na osluškivanje aktualne kulture ne odričući se transcendentnosti evanđelja: ta dvostruka pozornost stvarni je *paradoks kršćanskog iskustva*.

Treće tisućljeće, u koje smo nedavno ušli, pokazuje složen i vrlo zahtjevan kulturalni kontekst i kada je riječ o *evangelizaciji*⁵ i kada je riječ o *religioznom odgoju* koji uključuje strukture i institucije, kao što su župa, obitelj i škola. Sve su one obuhvaćene krizom koja opterećuje sveukupno čovječanstvo i čije korijene valja tražiti u kulturi koja bi željela »osloboditi« čovjeka od svake norme, ostavljajući ga na milost i nemilost vlastitog »osjećaja«, lišenog bilo kakvog uporišnog »načela«:

»Agnostički mentalitet dovodi u krizu čovjekov prirodni religiozni osjećaj ograničavajući ljudski razum na jednostavnu računalnu i funkcionalnu sposobnost, koja si je nesposobna postaviti konačna pitanja. Istovremeno, neka vrsta *rasterećenja* po-

³ *Memorie Biografiche* IX, str. 61.

⁴ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Comunicare il Vangelo in un mondo che cambia. Orientamenti pastorali dell'Episcopato italiano per il primo decennio del 2000*, Elledici, Leumann (To) 2001.

⁵ Usp. IVAN PAVAO II, *Tertio millennio adveniente. Nadolaskom trećeg tisućljeća*. Apostolsko pismo o pripremi jubileja godine 2000, Kršćanska sadašnjost 1996.

stupno nagrizi čovjekove najsvetije veze i njegova najdostojnija čuvstva, iz čega proizlazi iskorjenjenje i nepostojanost koji ugrožavaju – već na ljudskoj razini – oblikovanje postojeane osobnosti, ozbiljnih i dubokih odnosa te se s još više razloga suprotstavljaju pozivu da se postane učenikom Isusa Krista.«⁶

»Kako šutjeti, primjerice, o *vjerskoj in-diferentnosti*, koja mnoge ljude danas dovodi do toga da žive kao da Bog ne postoji ili da se zadovolje nejasnom religioznošću, nesposobnom da se ogleda s problemom istine i s dužnošću dosljednosti? S time treba povezati prošireno gubljenje osjećaja za transcendenciju u ljudskom životu i izgubljenost na etičkom polju, čak i u temeljnim vrednotama poštivanja života i obitelji. Provjeravanje se sa svim time nameće sinovima Crkve: koliko se njih dotiče ozračje sekularizma i etičkog relativizma? I koliki dio odgovornosti oni moraju priznati pred sve većim bezvjerstvom, zato što nisu pokazali izvorno lice Božje zbog 'nedostataka svoga religioznoga, moralnog i socijalnog života'?«⁷

Stoga se na obzoru javljaju novi scenariji i prisiljavaju nas da gledamo naprijed. Od njih se ne treba strašiti, nego se valja pokrenuti kako bismo uočili nove hipoteze u razvoju onoga što je prošlo, te programirali nove djelotvornije postupke, budući da ih traži novo okruženje, za katehetsko formativno djelovanje koje će biti sposobnije dati znakovitije odgovore današnjem čovjeku. Katehetski je institut, upravo u vrijeme slavljenja pedesete obljetnice svoga osnutka, pozvan na promišljanje načina formiranja pastoralnih djelatnika, gledajući u budućnost.

Valja se prisjetiti da katehetika ne izvodi svoje smjernice iz dogmi i normi, nego polazeći od društveno-kulturalnih pretpostavki određenoga povijesnog trenutka, nastoji uočiti ono što je nužno kako bi prilagodila

svoje formativno djelovanje novim vremenima čije izazove predstavljaju neke vanjske i unutarnje pojave u crkvenoj zajednici.

1. POJAVE IZVAN CRKVENE ZAJEDNICE

• *Multikulturalnost*. Pokretljivost i komunikacije olakšale su migracijska kretanja u Europi, te stvorile problem kulturalnog suživota u strukturama koje su ujedinjene ili se ujedinjuju. Izazov s kojim se je Crkva pozvana sučeliti sastoji se od naviještanja istog evanđelja u više kultura. Koncil je priznao pravo na osobnu kulturu, a raznolikost drži prednošću u traženju istine.

• *Religiozni pluralizam*: »Pojava pluralizma blisko je povezana s kulturalnim pluralizmom. Ako ga se dobro ne shvati, napada jedinstvo i cjelovitost vjere, te može povrijediti zajedništvo unutar Crkve. S druge strane, obje pojave – sekularizam i pluralizam – nose u sebi mogućnost rasta i dozrijevanja vjere.«⁸ Religiozni pluralizam je izazov ne samo za Crkvu nego i za državu koja mora premisliti pravna rješenja pred zahtjevima religioznih skupina koje traže i poštivanje svojih religioznih običaja, a ne samo vlastitih prostora za molitvu.

• *Ekumenizam*: »To je osnovni izazov jer je preispitivanje naše vjernosti evanđelju. Ujedno je i velika škola zajedništva: upravo pred kršćanima drugih crkava i crkvenih zajednica, koji su očevidno 'različiti' od mene, pozvan sam prepoznati ono jedinstvo koje nas, usprkos razlikama, povezuje i zove na sve punije zajedništvo.«⁹

• *Globalizacija*. To je nova pojava, koju valja upoznati i vrednovati jer se pred-

⁶ C. RUINI, *Conferenza Episcopale Italiana*, 51^a Assemblea Generale, Rim, 19-23. svibnja 2003.

⁷ IVAN PAVAO II, *Tertio millennio adveniente*, 36.

⁸ IVAN PAVAO II, *Kateheza*, 19. svibnja 1999.

⁹ CEI, *Comunicare il Vangelo in un mondo che cambia*, 56.

stavlja s očitom »dvosmislenošću«. Može predstavljati dobro za čovjeka i društvo, ali bi se mogla pokazati i štetnom. Sve ovisi o nekim temeljnim izborima. Je li globalizacija u službi čovjeka, i to svakog čovjeka, ili isključivo koristi razvoju koji je oslobođen načela solidarnosti, sudjelovanja i izvan je odgovorne subsidijarnosti. U ovome trenutku u toj pojavi prevladava ekonomski vid, mogućnost koja je u rukama neizmjenjnih privatnih interesa nekolicine, koju ne zanima ljudska obitelj, osim kao područje zarade. Crkva je pozvana suprotstaviti se toj stvarnosti kako bi bila sol zemlje i svjetlo svijeta, kako bi ostvarila globalizaciju odgovornosti i pravde, ljudske i očovječujuće, kao posebno vrijedno opredjeljenje za siromašne u optici solidarnog sudjelovanja u razmjeni dobara, u poštivanju osobnog dostojanstva pojedinaca, skupina i naroda.

2. POJAVE UNUTAR CRKVENE ZAJEDNICE

- Kriza *tradicionalnog procesa uvođenja u kršćanstvo*, zbog čega baština religioznih uvjerenja i stavova više ne prelazi s jednog na drugi naraštaj.

- *Nepostojanost sakramentalne kateheze i kateheze odraslih*, što ograničava djelotvornost kateheze.

- *Kriza govora u religioznoj komunikaciji*, zbog čega je često beznačajna jer ne priopćava poruku koja je shvatljiva ljudima našega vremena.

- Slabost *aktualnog položaja katoličkoga školskog vjeronauka*, bilo zbog uvjetovanosti formulom konkordata (zajamčen, ali fakultativan predmet u talijanskim školama) bilo zbog povijesnih razloga, što sve više upućuje na sučeljavanje s religioznim pluralizmom.

Koje osnovne zadaće stoje pred Katehetskim institutom u upravo opisanom kontekstu?

Prije svega, »zalaganje za prvi navještaj uz koji valja uključiti istinski i stvarni hod uvođenja ili ponovnog oživljavanja kršćanskog života onih krštenika koji žele iznova započeti hod ponovnog otkrića vjere«¹⁰ pomoću trajnoga misijskog pastoralala.

Prihvaćajući poziv Svetoga Oca, Ivana Pavla Drugoga, za sljedeće desetljeće, Institut će nastojati razmišljati o nekim dokumentima Drugoga vatikanskog sabora (napose o četiri konstitucije) kako bi iz njih izvukao ključne upute za katehetske postavke koje će biti sukladne upravo izloženim izazovima:

- osigurati sve kvalitetniju katehetsku formaciju sukladno problemima koji se pojavljuju,
- opskrbiti nastavnike katoličkog vjeronauka kulturalnim i odgojnim kompetencijama koje zahtijeva školski kontekst,
- surađivati s raznim lokalnim i sveopćim crkvenim ustanovama kako bi se s misijskog gledišta promotrla formacija pastoralnih djelatnika; promicati dijalog između raznih kultura koji će, kao što kaže papa, biti utemeljen na prisutnosti vjere i na odvažnosti razuma.¹¹

U tu su svrhu hitno potrebne nove snage kako bi se nastavilo djelo katehetske formacije koja danas postavlja nove zahtjeve. S punim se realizmom valja sučeliti sa sadašnjom kulturalnom situacijom. Govori se o uvođenju u kršćanstvo jer se i u zemljama kršćanske tradicije stoji pred novim evangelizacijskim poslanjem, u povijesnom trenutku koji je obilježen složenošću i određenom zbunjenošću savjesti. Kao što tvrdi Ivan Pavao Drugi:

»U povijesti Crkve 'staro' i 'novo' uvijek je duboko međusobno isprepleteno. 'Novo' raste iz 'staroga', 'staro' nalazi u 'novom'

¹⁰ *Isto*, 57.

¹¹ Usp. IVAN PAVAO II, enciklika *Fides et Ratio* (14. 9. 1998), Uvod.

svoj puniji izraz. Tako je bilo za vrijeme Drugoga vatikanskog sabora i za djelovanja papa vezanih uz koncilsku Skupštinu.«¹²

U toj perspektivi i u proročkom smislu traži se možda nov poticaj i novo ožvljavanje Katehetskog instituta, njegovo ponovno snažnije smještanje unutar Fakulteta odgojnih znanosti, koji se upravo reformira. To je potrebno zato da bi se odgovorilo zahtjevima vremena. To bi moglo i za naš Institut značiti pripravu novih kurikula, ostvarivanje novih formativnih pothvata, u suradnji sa svim fakultetima Salezijanskoga papinskog sveučilišta.

Ovo spomen-slavlje, koje se bliži kraju, zamišljeno je i organizirano zajedno sa središnjom upravom Salezijanske družbe, tj. s odsjecima za formaciju, misije i pastoral mladih. Značenje tog uključivanja ima simboličku vrijednost za sveukupnu Salezijansku obitelj, koja je danas pozvana dati novi polet svojoj karizmi na području kateheze i priopćavanja vjere, uz snažnu pedagošku

i pastoralnu pomoć. Potrebno je pokazati više hrabrosti, a za to su potrebne i nove snage. Izvan metafore, Institutu su potrebni novi katehetičari kako bi odgovorili na nove zahtjeve Družbe i Crkve u svijetu.

Završavam stoga sa željom da proslava 50. obljetnice Katehetskog instituta bude ne samo spomen na slavu prošlost nego nadasve trenutak razmišljanja koji će moći potaknuti proroštva za budućnost, za ponovno pokretanje njegova ustroja kako bi se moglo dostići početne ciljeve zacrtane kod njegova utemeljenja, te se u novom svjetskom scenariju sučelivši i s izazovima koje taj scenarij pokreće.

Duc in altum!

Tu perspektivu i taj izazov usvaja danas i naš Institut. Pozvani smo sa zahvalnošću misliti na prošlost, zauzeto živjeti sadašnjost i s povjerenjem se otvoriti prema budućnosti, jer »Isus Krist je isti jučer, danas i uvijek«!

¹² IVAN PAVAO II, *Tertio millennio adveniente*, 18.